

DUNYO TA'LIM USLUBLARIDAGI SARA DURDONALAR...

Faxriddinov Muhammad Faxriddin o'g'li

*O'zbekiston-Finlandiya pedagogika
instituti o'qituvchisi, O'zbekiston*

Annotatsiya: *Maqolada rivojlangan mamlakatlar ta'lim jarayonlari va ularning bir- biridan farqlari keltirib o'tilgan.*

Kalit so'zlar: *Finlandiya ta'lim tizimi, o'qituvchilar faoliyati, Yaponiya ta'limi, GCSE va A-daraja, Oksford, Kembrij.*

Rivojlangan mamlakatlarning ta'lim tizimini tahlil qilsak, ushbu tizim ularning milliy qadriyatlari va milliy ruhiyatiga qanchalik mos kelishini ko'ramiz. Chunki har bir millatning o'ziga xos rivojlanish yo'li, o'ziga xos ruhiyati va o'ziga xos milliy qadriyatlari bor. O'sha davlatda yashayotgan etnik xalqlarning ham qaysidir ma'noda bilim olishga bo'lgan qiziqishlari muhim rol o'ynashini ko'rishimiz mumkin. Har bir ta'lim tizimi tegishli mamlakatlar yoki jamoalarning madaniy, ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlarini aks ettiruvchi o'ziga xos kuchli jihatlarga va ayrim qiyinchiliklarga egadir. Ta'lim inson uchun ham, umuman jamiyat uchun ham katta ahamiyat kasb etadi. Bizning geografik joylashuvimiz, etnik kelib chiqishimizdan qat'iy nazar, bilimlarni saqlash va oshirishni ta'minlash uchun ta'lim tizimimizni himoya qilish va rivojlantirish juda muhim ekanligini unutmasligimiz lozim. Quyidagi jahon tan olgan o'qitilish uslublarini zamonaviy davlatlar misolida ko'rib chiqsak:

Finlandiya: Finlandiya ta'lim tizimi o'zining muvaffaqiyati bilan mashhur. U o'quvchilar va talabalar farovonligiga, keng imkoniyatlarga va individual ta'limga qaratilgan. Ular standartlashtirilgan testlarga kamroq e'tibor beradi, shuningdek, o'qituvchilar sinfda sezilarli erkinliklarga ega. Finlandiya ta'lim tizimining o'ziga xosligi ta'lim jarayonida asosiy ustuvorlik o'qituvchi va o'quvchi, talaba uchun imkon qadar erkin, qulay, jismoniy zo'riqish va ruhiy bosimlardan holi muhit yaratishga qaratilganligida namoyon bo'ladi. O'qituvchilar faoliyati baholanmaydi, tekshiruvlardan o'tkazilmaydi. Ya'ni o'qituvchilarga hisobdorlik emas, mas'uliyat yuklanadi. O'qituvchilar tayyorlash tizimining uzluksizligi va sifati sababli faoliyatlari davomida ularga erkinlik: o'qitish usullari va o'quv materiallarini milliy va mahalliy darajadagi o'quv dasturlari asosida mustaqil tanlash huquqi beriladi. Standartlashtirilgan testlar va maktablar faoliyati inspeksiyasi tizimi mavjud emas, maktablar reytingi yuritilmaydi. O'qituvchiga nisbatan ishonch o'ta yuqori hisoblanadi. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida barcha o'quv materiallari bepul taqdim etiladi. O'qituvchilarning o'rtacha oylik ish haqi bir oyda – 3900 dollarni tashkil qiladi. [9]

Yaponiya: Yaponiyada ta'lim juda qadrlanadi va intizom hamda mehnatsevarlikka urg'u beriladi. O'quv rejasi qat'iy va talabalar ko'pincha qo'shimcha repetitorlik yoki maxsus maktablarga qatnashadilar. Ustozlarga hurmat hokimiyat madaniyatiga

chuqur singib ketgan. Qonunda yapon ta'limi g'arb ta'limi bilan uyg'unlashtirilgan. Yaponiya konstitutsiyasida barcha bolalar bepul umumiy ta'lim olishi shart ekanligi belgilab qo'yilgan. Yaponiya ta'limining ustun jihatlari bisyor. Ulardan yana biri o'qituvchilarning maoshi yuqoriligidadir. Bu esa o'qituvchilarga bo'lgan hurmat-e'tiborning bir ko'rinishidir. Yaponiyada dars boshlanishidan 5 daqiqa oldin o'quvchi, albatta, sinfda bo'lishi lozim. O'qituvchilarning o'rtacha oylik ish haqi bir oyda – 4000 dollarni tashkil qiladi. [8]

Germaniya: Germaniyada maktab ta'limi majburiy va bepul. 6 yoshdan 18 yoshgacha fuqarolar majburiy tartibda ta'lim olishi shart qilib belgilangan. Bolalar 5-6 yoshdan boshlang'ich maktabga qatnaydi. Boshlang'ich maktabda o'qish davri to'rt yildan olti yilgacha. Maktablarda birinchi, ikkinchi sinf davomida o'quvchilarga baho qo'yilmaydi. O'qituvchilar baho o'rniga bolaning individual, psixologik rivojlanish holati xususida hisobot tayyorlaydi. O'quvchilarga 3-sinfdan baho qo'yila boshlaydi. Germaniyada 6 ballik baholash tizimi qabul qilingan. Germaniya dual ta'lim tizimini taklif etadi, bu sinfda o'rganishni amaliy kasbiy ta'lim bilan birlashtiradi. Talabalar akademik yoki kasbiy yo'nalishlarni tanlashlari mumkin, bu esa keng ko'lamli martaba imkoniyatlariga olib keladi. O'qituvchilarning o'rtacha oylik ish haqi bir oyda – 4298 dollarni tashkil qiladi. [8]

Amerika Qo'shma Shtatlari: Amerika maktabidagi o'quv yili ikki semestrda bo'lingan. Maktab kuni 6 soatgacha davom etishi mumkin, shu jumladan tushlik tanaffusi, har bir dars 25 daqiqa davom etadi. To'lov evaziga farzandingiz ta'limiy o'yinlar o'ynaydigan yoki uy vazifasini bajarishda yordam beradigan “kengaytmalar” mavjud. O'quv kuni boshlanishidan oldin va oxirida maktabda politsiya xodimlari doimo navbatchilik qilishadi. Bundan tashqari, ertalab va o'quv kunining oxirida maktab xodimlari chorrahalarga borib, yo'l nazoratchisi sifatida o'quvchilarga yo'lni kesib o'tishda yordam berishadi. AQSh ta'lim tizimi shtatlarda farq qiladi, lekin u odatda boshlang'ich, o'rta va o'rta maktab ta'limini o'z ichiga oladi. Bu keng o'quv dasturiga, darsdan tashqari mashg'ulotlarga va standartlashtirilgan testlarga urg'u beradi. Oliy ta'lim imkoniyatlari jamoat kollejlari, universitetlar va kasb-hunar maktablarini o'z ichiga oladi. O'qituvchilarning o'rtacha oylik ish haqi bir oyda – 3521 dollarni tashkil qiladi. [8]

Buyuk Britaniya: Boshlang'ich ta'lim Buyuk Britaniyada yetti yoshdan boshlanadi va o'n yillar davom etadi. Shundan so'ng, bolalar, odatda, shu muassasa ichida o'rta maktabga borishadi. Britaniya ta'lim tizimi boshlang'ich, o'rta va oliy ta'limga tizimli yondashuvga amal qiladi. U akademik fanlarni jamlaydi va ko'pincha GCSE va A-darajalari kabi standartlashtirilgan imtihonlarni o'z ichiga oladi. Oksford va Kembrij kabi nufuzli universitetlar bilan mashhur. O'qituvchilarning o'rtacha oylik ish haqi bir oyda – 2703 dollarni tashkil qiladi. [8]

Qolgan davlatlarda ham quyidagicha o'rtacha bir oylik maoshini ko'rishimiz mumkin bo'ladi: Singapur 3782 dollar, Janubiy Koreya 2964 dollar, Irlandiya 3671 dollar, Avstriya 2940 dollar, Andorra 3388 dollar, Shvesiya 2893 dollar, Yangi

Zelandiya 3354 dollar, San-Marino 2843 dollar, Avstraliya 3346 dollar, Italiya 2726 dollar, Fransiya 3332 dollar, Buyuk Britaniya 2703 dollar, Niderlandiya 3238 dollar, Gonkong 2196 dollar, Bagama orollari 3189 dollar, Ispaniya 2133 dollar, Kanada 3151 dollar, Kipr 2126 dollar, Isroil 3064 dollar, Sloveniya 1914 dollar, Malta 1783 dollar, Estoniya 1560 dollar, Makedoniya 699 dollar, Botsvana 633 dollar, Braziliya 552 dollar, Xitoy 955 dollar, Chexiya 1454 dollar, Litva 1419 dollar, Malayziya 712 dollar, Meksika 401 dollar, Hindiston 119 dollar, Bangladesh 158 dollar, Qozog'iston 486 dollar, Tojikiston 155 dollar, Qirg'iziston 255 dollar. Yurtimizda hozirgi kunda o'rtacha 208 dollarni tashkil qiladi. [10] O'zbekiston Respublikasi prezidenti Shavkat Mirziyoyev Miromonovichning — “Bugungi va ertangi kunimizni, yoshlarimiz taqdirini hal qiladigan yuksak malakali muallim va murabbiylar, professor-o'qituvchilar, haqiqiy ziyolilar kerak. Ochiq aytish lozim, biz bu zahmatkash, fidoyi insonlar oldida hali qarzdormiz. Shu boisdan ham, qanchalik qiyin bo'lmasin, o'qituvchilar mehnatini munosib rag'batlantirish uchun bor kuch va imkoniyatlarimizni safarbar etamiz. 2025 yilga borib, oliy toifali o'qituvchilarning oylik maoshini ekvivalent hisobida 1 ming dollarga yetkazish choralari ko'riladi”, — degan fikrlari butun bir O'zbekiston o'qituvchilarining qanchalik o'z ustilarida ishlashsa, o'rganishsa, albatta, rag'batlanishlarini bilishlari uchun aytilgan eng ishonchli va tasdiqlangan fikr bo'ldi. Zero, har bir o'qituvchi bilim berishdek mashaqqatli yo'lni bosib o'tishda, yurtboshimizning qo'llab – quvvatlashlarini his qilib turibdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. <https://kun.uz/en/news/2022/09/27/differences-between-schools-of-uzbekistan-and-developed-countries-uzbek-man-in-switzerland-provides-a-comparison-of-public-education>
2. <https://www.globalresearchnetwork.us/index.php/ajshr/article/view/622/519>
3. <https://www.indiatoday.in/education-today/featurephilia/story/10-different-education-systems-around-the-world-2388988-2023-06-05>
4. <https://www.gazeta.uz/oz/2022/10/28/fin-education/>
5. www.openscience.uz / ISSN 2181-0842. Sanaqulov Bekzod Oybek o'g'li Shahriyor Suvon o'g'li Shavqiyev Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti
6. <https://abt.uz/blog/germaniya-talim-tizimi-va-uning-besh-oltin-qoidasi>
7. <https://oimurschool.ru/uz/samorazvitie/kakie-uroki-v-amerikanskih-shkolah-shkolnoe-obrazovanie-v-ssha-kak-uchatsya-v/>
8. <https://kun.uz/uz/news/2021/03/13/oqituvchilarga-eng-kop-maosh-qaysi-davlatda-berilishi-malum-qilindi>
9. <https://darakchi.uz/oz/136997>

10. <https://daryo.uz/2022/06/08/markaziy-osiyodagi-qaysi-davlatda-oqituvchilar-uchun-eng-yuqori-maosh-tolanadi>